

Herstelrecht geeft kinderen en jongeren autonomie

Bij herstelrecht staat niet de dader centraal, maar de schade die wordt veroorzaakt door strafbaar gedrag en het (mogelijke) herstel ervan. Ondanks goede resultaten ervan in het jeugdstrafrecht wordt het maar weinig toegepast. Ook internationale en Europese mensenrechten schrijven voor dat dat het recht op participatie en op autonomie een belangrijke rol moeten spelen bij beslissingen ten aanzien van kinderen. Hoe kunnen mediators helpen?

DOOR MAARTJE BERGER EN ANNEMIEKE WOLTHUIS ILLUSTRATIE TAMAR RUBINSTEIN

Annemieke Wolthuis werkt als consultant, onderzoeker en trainer, met name voor Restorative Justice Nederland en is kinderrechtter-plaatsvervanger in Rotterdam en vice-voorzitter van het European Forum for Restorative Justice.

Maartje Berger is jeugd(straf)rechtexpert bij Defence for Children, buurtbemiddelaar in Amsterdam en lid van de klachtencommissie van De Jeugd- en Gezinsbeschermers in Haarlem. Samen werken ze als de Jeugdrechtmediators.

Na de rellen van januari 2021 vanwege het instellen van de avondklok, werd de oplossing gezocht in een harde strafrechtelijke aanpak. De vaak jonge relschoppers kregen stevige straffen, waaronder gevangenisstraffen. Dat ging deels gepaard met een roep van politici om hoge straffen. Tegelijk groeide het besef dat het verblijf in een (jeugd)gevangenis kostbaar is en dat veel van die jongeren daardoor hun opleiding, huis of baan kwijtraakten, met alle negatieve gevolgen van dien. Ook werd zichtbaar dat de ravage opgeruimd moest worden en de schade hersteld, maar dat degenen die daarvoor verantwoordelijk waren daar via het (jeugd-) strafrecht nauwelijks de kans voor kregen.

Jonge verdachten krijgen vaker te maken met stevig strafrechtelijk optreden. Soms gaat het om 'flutdelicten', na het stelen van snoep, frisdrank of make-up. Er is echter ook sprake van zwaardere criminaliteit, onder andere als gevolg van een toenemend gebruik van messen en wapens en de aanwezigheid van problematische jeugdgroepen. Een recent bericht vanuit het Openbaar Ministerie dat het aantal geweldsincidenten onder minderjarigen sterk stijgt roept vragen op over hoe deze trend te keren.¹ Herstelrecht kan hierin een verschil maken. Anders dan in het strafrecht staat in het herstelrecht niet de dader centraal, maar de schade die wordt veroorzaakt door strafbaar gedrag en het (mogelijke) herstel ervan. Samenwerking tussen alle belanghebbenden is een belangrijke voorwaarde om de schade te herstellen. De effecten gaan veel verder dan recidivevermindering. In onderzoek komen naar voren: de ervaren

rechtvaardigheid, gehoord worden en verantwoordelijkheid kunnen nemen, alsmede hoge tevredenheidsscores van deelnemers. Professionals die onderdeel zijn van de strafketen ervaren en laten zien dat herstel en maatwerk bieden belangrijk en effectief zijn en dat *secundaire victimisatie*, of het nou het slachtoffer of de dader betreft, te allen tijde voorkomen moet worden.²

Definitie herstelrecht

'Het slachtoffer en de verdachte of veroordeelde worden op basis van vrijwilligheid in staat gesteld om, met behulp van een onpartijdige derde, actief deel te nemen aan een proces gericht op het bijdragen aan herstel en het zoveel mogelijk wegnemen van de schadelijke gevolgen van een strafbaar feit. Een herstelrechtvoorziening geeft vorm aan dit proces.'

Bron: Beleidskader herstelvoorzieningen in het strafproces, p. 3.

Bij jonge verdachten en slachtoffers speelt de vraag: wat is ervoor nodig om hen waar het kan buiten het strafrecht te houden, in te zetten op herstel en het leren van fouten, en rekening te houden met leeftijd en ontwikkeling? In Nederland groeit het aantal interventies met een herstelrechtelijke aanpak. De jeugdinterventie Halt is met 13.421 afdoeningen in 2020 de grootste speler. Via Halt krijgen minderjarigen een buitengerechtelijke afdoening die niet zichtbaar is in de justitiële documentatie. Halt is de laatste jaren steeds meer een herstelrechtelijke

maatregel geworden waarbij herstel en excuses maken naar bijvoorbeeld de winkelier die geschaad is, een centraal onderdeel vormen. Een vaak ingezette *peer-to-peer* interventie zijn de jongerenrechtbanken, waar scholieren tot jongerenrechters, officieren en advocaten worden opgeleid en volgens een bepaalde methodiek recht spreken over hun leeftijdsgenoten.³ Een andere mogelijkheid is het voeren van slachtoffer-dadergesprekken via Perspectief Herstelbemiddeling. Dit kan direct na aangifte, maar ook later, na een veroordeling.⁴ Het is geen onderdeel van de strafrechtelijke procedure en gericht op emotioneel herstel wanneer partijen daaraan toe zijn. De officier van justitie en de rechter kunnen verwijzen naar mediation. Via het mediationbureau van de rechtbank is het mogelijk om jongeren die slachtoffer of verdachte zijn van een strafbaar feit via mediation in strafzaken met elkaar in gesprek te laten gaan. De uitkomst daarvan wordt meegenomen in de uitspraak.

Het herstelrecht heeft een duidelijke meerwaarde in het jeugdstrafrecht gekregen, maar ondanks de goede resultaten blijft het aantal zaken waarin herstelinterventies voor jongeren worden aangeboden achter. In deze bijdrage gaan we in op wat recente internationale en Europese mensenrechten

Ondanks de goede resultaten blijft het aantal zaken waarin herstelinterventies voor jongeren worden aangeboden achter

voorschrijven betreffende jeugdige slachtoffers en daders van strafbare feiten, en in het bijzonder op het recht op participatie en het recht op autonomie. De Nederlandse praktijk wordt kort beschreven met enkele suggesties over hoe het herstelrecht vaker en structureler in kan worden gezet in jeugdstrafzaken.

Casus: een jeugdzaak

Rowan hangt vaak rond met een aantal jongens uit de buurt. Uit jaloezie pikt hij de nieuwe mobiele telefoon van een van de jongens, die eerder een goede vriend was. Als deze Jeremy dat doorheeft, loopt het uit op een confrontatie. Met een groep van drie jongens komen ze de telefoon terughalen. Rowan krijgt klappen van Jeremy, rent weg, struikelt en valt hard op de grond. Hij krijgt nog een aantal trappen na. Hij wordt naar het ziekenhuis gebracht met een hersenschudding en een paar kneuzingen. Jeremy wordt aangehouden. De officier van justitie vraagt hen mee te werken met mediation in strafzaken. Zij geeft aan dat ze daardoor mee kunnen praten over wat er is gebeurd en welke afspraken nodig zijn om weer verder te kunnen.

Na een telefoongesprek met een medewerker van het mediationbureau van de rechtbank, gaan Rowan en Jeremy akkoord om deel te nemen. Er volgen aparte intakes met beide partijen en hun ouders, waarbij de mediators uitleggen dat mediation vertrouwelijk en vrijwillig is. Deze zaak is extra geschikt omdat de jongens bij elkaar in de buurt wonen en zij elkaar weer tegen zullen komen. Tijdens

het eerste mediationgesprek zijn er geen ouders bij. Rowan zegt sorry voor het stelen van de telefoon, maar vertelt ook over wat eraan voorafging. De jongens waren vroeger bevriend, maar Rowan voelde zich steeds meer buitengesloten, gepest en soms ook bedreigd door de groep. Hij was boos en jaloers en heeft toen besloten de telefoon te stelen. De impact van het letsel is groot. Door de hersenschudding kan hij zich niet goed concentreren, heeft veel hoofdpijn en slaapt slecht. Hij is bang om over straat te gaan en denkt vaak aan die dag terug.

Een oplossing komt tijdens de gesprekken steeds dichterbij. Jeremy geeft aan dat hij Rowan minder zag, omdat hij veel meer met sport bezig is en ook op een andere school zit, maar hem niet buiten wilde sluiten. Tijdens het gezamenlijke gesprek bespreken de jongens wat ze zullen doen als ze elkaar weer tegenkomen, wat er qua schade vergoed zal worden en worden ook excuses over en weer uitgewisseld. De ouders komen er vervolgens ook bij waarna de overeenkomst wordt getekend. Deze wordt gedeeld met de officier van justitie die zal bepalen of het hierbij kan blijven of dat ze nog meer nodig vindt.

Herstelrecht als kinderrecht

Anders dan bij volwassenen staat in jeugdstrafzaken een pedagogische aanpak voorop. Uitgangspunt is dat rekening wordt gehouden met de leeftijd en ontwikkeling van minderjarige slachtoffers, verdachten en veroordeelden. Er gelden extra waarborgen, zoals speciaal opgeleid personeel, opsluiten als uiterste maatregel en het recht op een multidisciplinaire individuele beoordeling. Het recht op herstel hoort ook in dit rijtje thuis en wint steeds meer terrein. In het herstelrecht staat niet de daad of de dader en de heropvoeding van de jeugdige op de eerste plaats, maar het herstellen van de schade. Belangrijke uitgangspunten bij het voeren van een herstelgesprek zijn het nemen van verantwoordelijkheid, vrijwilligheid, neutraliteit en vertrouwelijkheid. In de woorden van de Noorse socioloog en criminoloog Nils Christie: 'Het gaat erom het conflict terug te geven aan de eigenaren: het slachtoffer, de dader en vaak ook de gemeenschap als derde partij.'⁵ Deze drie partijen vormen de zogenaamde hersteldriehoek.

Internationale verdragen en richtlijnen vormen een stevig kader voor herstelrecht in jeugdstrafzaken. Onlangs, op 24 maart 2021, is de Europese Kinderrechtenstrategie aangenomen door de Europese Commissie.⁶ Hierin spelen *childfriendly justice* en betekenisvolle jeugdparticipatie een grote rol. Kindvriendelijke justitie is een breed begrip, maar behelst in ieder geval een effectieve deelname van kinderen aan gerechtelijke procedures. Dat is van essentieel belang voor een eerlijk proces. Het belang van de deelname van kinderen is erkend in Europese en internationale mensenrechteninstrumenten. Die verplichten de lidstaten van de Europese Unie (EU) erop toe te zien dat de belangen van het kind de voornaamste overweging vormen bij beslissingen ten aanzien van kinderen.⁷

Het recht op participatie van jongeren past bij hun recht om gehoord te worden in zaken die hen aangaan (conform art. 12 Kinderrechtenverdrag). Betekenisvolle participatie houdt volgens de strategie in dat kinderen leeftijdsgerichte informatie krijgen, hun mening kunnen uiten, het recht hebben te

worden gehoord, dat zij serieus genomen worden, feedback krijgen en dat het mogelijk is om tegen een beslissing in verweer te gaan.⁸ Autonomie en participatie horen bij elkaar, blijkt uit de vuistregels over jeugdparticipatie, opgesteld door Stichting Alexander.⁹ Regel 16, die gaat over de houding van professionals, zegt: 'Benadruk de autonomie van jongeren', oftewel benader jongeren steeds meer als zelfstandige, autonome beslissers.

De Europese Commissie roept staten op om de rechtspleging ten aanzien van kinderen te hervormen door alternatieven te ontwikkelen voor juridische procedures zoals herstelrecht, waaronder mediation.¹⁰ Het onderdeel in de EU-strategie over child-friendly justice beschrijft een Europese Unie 'where the justice system upholds the rights and needs of children'. Criminologe Tali Gal presenteerde al in 2011 een *needs-rights model* van herstelrecht waarbij minderjarige slachtoffers en daders betrokken zijn. Het model gaat niet alleen uit van rechten die hen door internationale normen worden toegekend, maar ook van de, vaak veranderende, behoeften van jongeren. De sleutel tot een echt kindvriendelijke aanpak ligt

'We need a strategy that is inclusive of all children and that supports children in vulnerable situations and we need a strategy that promotes and supports our right to participate in decisions that affect us. Because nothing that is decided for children should be decided without children. It's time to normalise child participation.'

Bron: Children's conclusions, 13th European Forum on the rights of the child, 2020.

in dit model op het bieden van op maat gemaakte processen die kinderen erkennen als partners en de nadruk leggen op hun participatie en stem. Voorwaarden daarbij zijn multidisciplinair werken en het verbinden van rechten, psychologie en gedragswetenschappen. Het model kent acht kernwaarden: (1) holisme: kijken naar alle aspecten, partijen en rechten die erbij betrokken zijn; (2) op maat gemaakte kindgerichte

Benader jongeren steeds meer als zelfstandige, autonome beslissers

processen; (3) kinderen zien als partners; (4) participatie nemen als continuüm; (5) de stem van kinderen serieus nemen; (6) het gesprek aangaan met ouders die dat willen tegenhouden; (7) herstelproces als doel; en (8) werken aan versterking van belangenbehartiging van jongeren.¹¹

Dat herstelrecht een kinderrecht is, blijkt ook uit het nieuwste commentaar over jeugdstrafrecht van het Comité inzake de Rechten van het Kind, het toezichtsorgaan van het VN Kinderrechtenverdrag.¹² Een nadere uitleg over de jeugdstrafrechtartikelen is in 2019 uitgewerkt in *General Comment 24*. Herstelrecht wordt daarin beschreven als een effectieve interventie, en de overheid wordt gestimuleerd het in te zetten om jeugdzaken waar mogelijk buiten het strafrecht af te doen. Waar wel een strafrechtelijke vervolging plaatsvindt, kan de inzet van herstelrecht een middel zijn om ervoor te zorgen dat kinderen geen detentie krijgen opgelegd. Voorts zijn er twee bindende Europese richtlijnen die zijn omgezet in Nederlandse wetgeving en beleid. De Slachtof-

ferrichtlijn van 2012 noemt bij herstelrecht het belang van begrijpelijke informatie en gespecialiseerde training van betrokken professionals.¹³ Daarbij schrijft de richtlijn voor dat rechtswaarborgen nodig zijn om secundaire victimisatie, intimidatie en vergelding te voorkomen. Deze waarborgen zijn bijvoorbeeld vrijwilligheid, vertrouwelijkheid en geheimhoudingsplicht; principes die bij mediations ook de kern vormen. De Kinderrichtlijn van 2018, gericht op jeugdige verdachten, stimuleert lidstaten voor passende opleidingen te zorgen voor bemiddelaars en mediators die specifiek met jeugd werken.¹⁴ 'Herstelrecht is breder dan mediation', zeggen de EU-richtlijnen.¹⁵ Dat houdt in dat bijvoorbeeld ook het gebruik van herstelconferenties of herstelcirkels kan worden gestimuleerd. Daaraan kunnen familie, vrienden of andere belangrijke mensen uit het netwerk van een jeugdige deelnemen.

Annemieke Wolthuis stelde in 2012 in de publicatie van haar promotie *Herstelrecht, een kinderrecht* het PROBEER HET-model voor, betreffende jeugdherstelrecht op basis van de internationale regelingen. Binnenkort verschijnt een internationale publicatie *Restorative Justice in the perspective of Children's Rights*, waarin ze stelt dat de probeerfase voorbij is

De toekomst van de jeugdige speelt een grote rol en daarmee de vraag hoe deze weer verder kan in de maatschappij

en we toe werken naar REALISATIE van herstelrecht voor jonge daders en slachtoffers.¹⁶ Andere landen geven al goede voorbeelden. In onder andere Nieuw-Zeeland, Argentinië en Noord-Ierland worden meer zaken van minderjarigen en jongeren via het herstelrecht afgedaan en ook veel via het conferentiemodel. In België wordt naast bemiddeling op het niveau van de jeugdrechter bijvoorbeeld het herstelgericht groepsoverleg (HERGO) in jeugdzaken, ingezet. In Noord-Ierland vormt de herstelconferentie het hart van het jeugdsanctiesysteem, zoals dat ook in Nieuw-Zeeland geldt. Ook in landen als Georgië en Albanië heeft het een structurele plaats in de jeugdwetgeving gekregen en wordt hard gewerkt aan een goede implementatie. De tijd is rijp om het herstelrecht ook in het Nederlandse jeugdstrafrecht een nog meer structurele plek te geven. En wel in alle fasen: van aanhouding tot strafvervolgning en daarna, van preventie tot na detentie. Een goede aanzet is gedaan in het wetsvoorstel herstelrechtvoorzieningen, waarin jeugdbepalingen zijn uitgewerkt die ervoor kunnen zorgen dat herstelrecht voor jeugdigen de eerste optie wordt.¹⁷

Doorwerking van internationale richtlijnen

Het jeugdstrafrecht in Nederland ziet op jeugdigen tussen de 12 en 18 jaar. Met de invoering van het adolescentenstrafrecht is het ook mogelijk om jongeren tot 23 jaar te behandelen via het jeugdstrafrecht als dat passend lijkt. Straffen is dan niet het hoofddoel, maar de pedagogische aanpak staat voorop. Herstelrecht staat echter niet apart genoemd bij de

jeugdbepalingen in het wetboek, maar Halt wel. Ook zijn er gespecialiseerde kinderrechtvaarders, jeugdadvocaten, de Raad voor de Kinderbescherming, jeugdreclassering en justitiële jeugdinstanties. Deze werken samen met het Openbaar Ministerie, politie, Slachtofferhulp, en andere relevante ketenpartners. Deze multidisciplinaire aanpak is gericht op het bieden van maatwerk met aandacht voor de persoonlijke omstandigheden van jonge verdachten en slachtoffers. De toekomst van de jeugdige speelt een grote rol en daarmee de vraag hoe deze weer verder kan in de maatschappij. Een herstelrechtelijke aanpak sluit dan ook goed aan bij de doelen van het jeugdstrafrecht.

Het in januari 2020 verschenen *Beleidskader Herstelvoorzieningen gedurende het strafproces* benadrukt dat in beginsel in iedere strafzaak met een jeugdige verdachte of veroordeelde dient te worden overwogen of de zaak zich leent voor een herstelrechtelijke modaliteit.¹⁸ De Raad voor de Kinderbescherming krijgt de nieuwe taak om zaken van minderjarigen aan te melden voor herstelvoorzieningen.¹⁹ Het beleidskader noemt drie voorzieningen: herstelbemiddeling, herstel in Halt-zaken en mediation in strafzaken. Herstelrecht kan ook worden ingezet tijdens of na jeugd detentie. In de justitiële jeugdinrichtingen is men bezig met slachtofferbewust- en herstelgericht werken.

Jeugdzaken: enkele cijfers

Om hoeveel jongeren gaat het? In Nederland worden de laatste jaren ruim 17.000 kinderen en jongeren als verdachte door de politie verhoord²⁰ en worden ruim 4.000 misdrijfzaken afgedaan waarin een minderjarige schuldig werd verklaard door de rechtbank.²¹ De doorverwijzing door boa's, de politie en (hulp)officier van justitie naar Halt loopt goed; jaarlijks worden tussen de 13.000 en 16.000 jeugdzaken via een Halt-afdoening herstelrechtelijk afgedaan. In 2020 werden bij Perspectief Herstelbemiddeling 416 zaken van minderjarigen aangemeld voor slachtoffer-daderbemiddeling. Aan de daderzijde ging het om 291 jeugdzaken. Aan de slachtofferzijde werden gesprekken gevoerd met 125 minderjarigen.²²

Uit cijfers van de Raad voor de rechtspraak blijkt dat er jaarlijks ruim 200 jeugdstrafzaken worden doorverwezen naar mediation in strafzaken via het mediationbureau, waarvan ongeveer de helft daadwerkelijk start. In 2020 werd in 94% van de gestarte mediations in jeugdzaken succesvol met een overeenkomst afgerond.²³

Jongeren en autonomie

In de periode op weg naar volwassenheid verandert er veel. Jongeren zijn op zoek naar zelfstandigheid, maken zich los van hun ouders en nemen steeds vaker zelf beslissingen. Uit onderzoek naar risicjongeren blijkt dat zij een zeer sterke behoefte aan autonomie hebben. Ze willen zelf hun problemen oplossen en niet afhankelijk zijn van anderen.²⁴ Auteur van het boek *Het puberende brein* Eveline Crone geeft aan dat de hersenen zich blijven ontwikkelen tot ongeveer 25 jaar.²⁵ Ze omschrijft het als een periode van moeilijk gedrag, maar ook een unieke periode van bloei waarin jongeren ontdekken wie ze zijn en hoe zij hun weg vinden in de maatschappij. Als mediator ervaar je in zaken van

Politieverhoor, herstelrechtelijke afdoening en justitiële jeugdinstelling	2018	2019	2020
Totaal aantal door de politie gehoorde minderjarige verdachten (unieke personen)	16.487	17.322	-
Instroom Halt-zaken - misdrijf	7.147	8.032	6.358
Halt-afdoening totaal (incl. leerplicht en overtredingen)	14.419	16.088	13.421
Perspectief Herstelbemiddeling-zaken van minderjarigen ²⁶	417	374	416
Schuldigverklaringen jeugdigen in misdrijfzaken rechter in eerste aanleg	4.135	4.220	-
Doorverwezen zaken jeugdigen naar mediation in strafzaken		213	227 (1 dec 2019-1 nov 2020)
Mediation in strafzaken afgerond		119, waarvan 71 met ovk	100, waarvan 94 met ovk (1 dec 2019-1 nov 2020)
Minderjarigen in justitiële jeugdinstelling	1.112	1.321	-

jeugdigen en adolescenten bijvoorbeeld dat zij impulsiever kunnen zijn, een kortere spanningsboog hebben, hun gedrag en de afspraken die ze maken niet overzien, een andere beleving van tijd hebben, korte antwoorden kunnen geven en soms een grotere begeleidingsvraag hebben dan volwassenen.

Leren is een belangrijk onderdeel van de gesprekken onder leiding van een bemiddelaar of mediator, waarbij het ook gaat om empowerment, volwaardig meedoen, een toekomstperspectief bespreken en goede feedback geven op wat er gebeurt. Dit vraagt om extra vaardigheden van mediators, waaronder begrijpelijk taalgebruik, zorgen voor toegankelijke informatie en voorlichting, beschikken over kennis van het jeugdstrafrecht en waar nodig het netwerk betrekken bij het maken en nakomen van een overeenkomst. Jongeren zijn vaak geholpen met een peer-to-peer-oplossing en afspraken over school, vrienden etc. In de zwaardere zaken kan tevens gekeken worden naar passende hulp zoals een agressietraining of andere maatregelen, eventueel in overleg met jeugdzorg. Ouders met gezag, en ook het netwerk van de jongere spelen een belangrijke rol tijdens herstelrechtelijke interventies, maar de autonomie van de jeugdige dient voorop te staan. Jongeren (en ook volwassenen) die hebben meegedaan aan een herstelrechtelijke interventie geven aan dat zij zich gehoord voelden en meer deel uitmaken van het proces. De door hen ervaren rechtvaardigheid neemt toe. Belangrijk is dat ze het gebeurde achter zich kunnen laten en door kunnen met hun leven.²⁷ Het effect op de recidive is positief, mede omdat jongeren meedenken over oplossingen en hoe ze het een volgende keer anders kunnen doen.

Specifieke kwaliteitseisen voor mediators?

Onderzoek naar kwaliteitseisen van mediators in strafzaken in Nederland door de Hogeschool Utrecht laat zien dat verschillende internationale en Europese richtlijnen wijzen op het belang van goed opgeleide mediators en dat er aandacht moet zijn voor het maken van ethische regels, richtlijnen voor competenties en procedures voor selectie, training en assessments van mediators en monitoring door een onafhankelijke organisatie.²⁸ Er is een competentieprofiel opgesteld

en er zijn basisvoorwaarden uit de gesprekken met mediators gekomen, zoals een gedegen kennis over het strafrecht, maar ook dat de mediator een goed *fingerspitzengefühl* heeft voor de kwetsbaarheid van beide partijen en voor het belang dat het slachtoffer niet opnieuw tot slachtoffer gemaakt wordt. Wij willen daaraan toevoegen dat de kwetsbaarheid van jeugdigen, ondanks hun groei naar autonomie, extra aandacht behoeft.

Conclusie

Herstelrecht geeft kinderen en jongeren autonomie, en de mogelijkheid om te kunnen leren van al dan niet bedoelde misstappen, fouten en strafbare feiten. Als onderdeel van een pedagogisch ingericht systeem draagt het herstelrecht bij aan een kindvriendelijke aanpak (Raad van Europa), participatie en een *needs-rights approach*. De overheid en politici zouden

Herstelrecht geeft kinderen en jongeren de mogelijkheid te leren van al dan niet bedoelde misstappen, fouten en strafbare feiten

moeten weten dat naast de retoriek over *crime fighting*, hard straffen en opsluiten, een andere vaak meer effectieve aanpak beschikbaar is, waarbij een verdachte of veroordeelde de kans krijgt iets terug te doen voor de ontstane schade. In veel zaken leidt de inzet van herstelrecht tot een positief keerpunt dat een duurzame ommekeer in het leven van een jongere bewerkstelligt.

Maar de praktijk blijft achter. Ondanks het hoge slagingspercentage van herstelrecht in jeugdzaken is het nog niet vanzelfsprekend dat zaken worden doorverwezen. Het aanbod van herstelvoorzieningen voor jongeren in het strafrecht is nog beperkt. De opdracht in het beleidskader voor professionals om in iedere jeugdzaak te onderzoeken of een herstelinterventie mogelijk is, is daarmee vooralsnog toekomstmuziek. Uitgaand van de effectiviteit van herstelrechtelijke interventies is nu het

moment om ervoor te zorgen dat herstelrecht een plek krijgt in het hart van het jeugdstrafrecht en dat mediators en andere betrokken professionals de juiste kennis bezitten om kindvriendelijk en *needs-rights based* te kunnen werken. Hiervoor is het nodig dat:

- leeftijdsadequate informatie en voorlichting gegeven wordt;
- kindvriendelijk werken een realiteit wordt, waaronder een effectieve jeugdparticipatie, aandacht voor autonomie en werken in het belang van het kind;
- professionals meer zaken naar herstelvoorzieningen verwijzen;
- het aanbod diverser wordt en waar bruikbaar herstelconferenties worden ingezet;
- bemiddelaars en mediators verder professionaliseren door middel van kwaliteitseisen, training en intervisie, rekening houdend met leeftijd en specifieke jeugdbehoeftes;
- er een pool van ervaren mediators in jeugdzaken is die anderen kunnen begeleiden;
- extra budget beschikbaar komt om aan de toegenomen vraag te kunnen voldoen en mediators te kunnen betalen.

Voorts is het essentieel om sámen met jongeren te onderzoeken hoe het herstelrecht optimaal in jeugdzaken benut kan worden en of er extra jeugdinterventies nodig zijn, zoals bijvoorbeeld de herstelconferentie waarin het netwerk van de jongeren betrokken kan worden. ■

NOTEN

1. Flóri Hofman, 'Opnieuw meer jongeren verdacht van ernstige geweldsdelicten', nrc.nl, 10 maart 2021.
2. Wil Thijsen, 'Taakstrafverbod is 'motie van wantrouwen naar rechters'', *de Volkskrant* 1 februari 2021.
3. www.jongerenrechtbanken.nl.
4. www.perspectiefherstelbemiddeling.nl.
5. Nils Christie, 'Conflicts as Property', *British Journal of Criminology* 1977/1, p. 1-15.
6. *The EU Strategy on the Rights of the Child and the European Child Guarantee* op ec.europa.eu.
7. *Kindvriendelijke justitie - vooruitzichten en ervaringen van kinderen en beroepsbeoefenaars. Samenvatting* op fra.europa.eu.
8. Zie ook: CRC/C/GC/12, *General Comment 12 (2009) The right of the child to be heard*.
9. Stichting Alexander, *Vuistregels. 25 vuistregels*, 2019, verkrijgbaar op st-alexander.nl.
10. *EU strategy on the rights of the child*, p. 15. Zie ook: EU strategy on the rights of the child, Brussels, 24 maart 2021, COM(2021) 142 final, op ec.europa.eu.
11. Tali Gal, *Child victims and restorative justice: A needs-rights model*, New York: Oxford University Press 2011.
12. *UN Convention on the Rights of the Child*, art. 37 & 40 + art. 39. *General Comment* No 24 CR, rule 1, 8, 74 en 104.
13. Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, regel 4, 8, 12.
14. Art. 20 lid 4, Richtlijn EU 2016/800 van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2016 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklagde zijn in een strafprocedure.
15. Recommendation CM/Rec(2018)8 concerning restorative justice in criminal matters.
16. Annemieke Wolthuis & Tim Chapman, *Restorative Justice from a Children's Rights Perspective*. Het boek verschijnt in 2021 bij Eleven Publishers.
17. Jacques Claessen, John Blad, Gert Jan Slump, Anneke van Hoek, Annemieke Wolthuis & Theo de Roos, *Voorstel van Wet strekkende tot de invoering van herstelrechtvoorzieningen in het Wetboek van Strafvordering, inclusief Memorie van Toelichting*, Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2018.
18. Beleidskader herstelrechtvoorzieningen gedurende het strafproces, op www.rijksoverheid.nl.
19. Voortgangsbrief beleidskader herstelrecht en reactie op motie Van den Berge c.s., 18 december 2020.
20. BVI (politie). Het cijfer 17.000 betreft 'unieke personen' die meerdere keren verhoord kunnen zijn. In totaal zijn er jaarlijks rond de 25.000 politieverhoren (in 2018: 24.394 en in 2019: 25.714= unieke acties).
21. *Criminaliteit en rechtshandhaving*, WODC 2020 (C&R2019-tabellen-h03_tcm28-466), Tabel 14 door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: schuldigverklaringen naar delictgroep.
22. Dit zijn de zaken waarin de leeftijd van deelnemer(s) geregistreerd is.
23. 'Mediation zeer succesvol in strafzaken met jongeren', 19 november 2020, op www.rechtspraak.nl.
24. Margriet Lenkens e.a., 'I Need to Do This on My Own' Resilience and Self-Reliance in Urban At-Risk Youths', *Deviant Behavior* 2020/10, p. 1330-1345.
25. Eveline Crone, *Het puberende brein. Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie*, herziene editie, Amsterdam: Prometheus 2018.
26. Dit zijn de zaken waarin de leeftijd van deelnemer(s) geregistreerd is.
27. Zie Annemieke Wolthuis, *Herstelrecht, een kinderrecht. Voorstellen voor integratie van herstel in het hart van het jeugdstrafrecht*, Den Haag: Boom Lemma Uitgevers 2012, Infoblad Mediation in Strafzaken nr 2, 11/2017.
28. Marie-José Geenen, Meriem Kalter, Tanja van Mazijk, Marion Uitslag & Majda Lamkaddem, *Mediation in strafzaken: Geborgd in kwaliteit. Een onderzoek naar kwaliteitseisen voor mediators in strafzaken*, Utrecht: Hogeschool Utrecht 2019.